

Institutet för framtidsstudier

Från brott till radikalisering: Vad svenska register kan lära oss om extremismen

Sammanfattning

Våldsbejakande extremism i Sverige är ett komplext och mångfacetterat fenomen. Med hjälp av svenska befolkningsregister har forskare analyserat socioekonomiska, kriminella, psykiatriska och familjerelaterade drag hos individer knutna till våldsbejakande höger-, vänster- och islamistisk extremism. Jämförelser med internationella studier visar både likheter och tydliga skillnader. Den sammanlagda bilden från resultaten visar att kriminalitet är vanligt förekommande innan radikalisering i alla tre miljöer, att psykisk ohälsa ofta är underrapporterad, och att familjeband kan spela en betydande roll. Förebyggande insatser bör bygga på dessa kunskaper och anpassas efter svenska förhållanden.

Bakgrund

Våldsbejakande extremism, där ideologiskt motiverat våld används för att påverka samhällsutvecklingen, utgör ett växande hot mot demokratiska värden. Även om fokus länge legat på islamistisk extremism, har höger- och vänsterextrema rörelser en lång historia i Sverige.

Bilden av Sverige som ett land utan allvarliga konflikter har under åren utmanats av att ett stort antal resande till konflikter i Mellanöstern samt gängrelaterade skjutningar och sprängningar.

Denna policy brief har tagits fram inom ramen för Institutet för framtidsstudiers kommunikationsprojekt "Nya sätt att sprida forskningsresultat". Syftet är att utveckla format som kan föra ut policyrelevant forskning.

Studie och syfte

De svenska resultaten av studien bygger på registerdata från svenska myndigheter (bland annat polisen, sjukvården och SCB) och omfattar över 1.000 individer. Den utgår från definitionen av våldsbejakande extremism som beskriver individer och grupper som, utifrån en ideologi, använder eller främjar våld och allvarlig brottslighet för att påverka samhället eller begränsa andras rättigheter.

Trots att dessa miljöer länge utgjort ett säkerhetshot i Sverige är kvantitativ forskning om dessa miljöer begränsad. Syftet med studien är att, med hjälp av svenska registerdata, beskriva demografiska, socioekonomiska, kriminella, psykiatriska och familjerelaterade drag hos personer kopplade till våldsbejakande höger-, vänster- och islamistisk extremism.

Resultaten sätts i ett globalt sammanhang genom jämförelser med 35 internationella studier och databaser från Europa, Nordamerika, Asien och andra regioner.

Resultat

Kön och ålder: i linje med globala mönster

Extremistmiljöer i Sverige domineras, liksom internationellt, av unga män. Andelen män ligger mellan 82 och 89 procent, vilket avspeglas i sambandet mellan kön och våldsbejakande extremism. Medelåldern är cirka 30 år, i nivå med grupper i Europa

och Nordamerika. Svenska islamister är något äldre än motsvarigheter i Mellanöstern och USA, vilket kan spegla skillnader i rekrytering eller livsbanor.

Kriminalitet: vanligt bland svenska extremister

En tydlig skillnad mot internationella studier är den höga andelen tidigare kriminalitet bland svenska extremister. Bland höger- och vänsterextrema har 78,3 respektive 83,9 procent varit misstänkta för brott, vilket indikerar ett möjligt samband mellan kriminalitet och radikalisering i Sverige. Detta skiljer sig från många internationella fall där rekrytering till extremistmiljöer oftare sker inom religiösa eller politiska sammanhang och där individerna inte nödvändigtvis har en brottshistorik. Att de svenska siffrorna bygger på skälig misstanke, snarare än enbart fällande domar, innebär att fler individer fångas in i statistiken. Det kan bidra till en mer heltäckande bild av graden av kriminalitet bland extremister och samtidigt förklara en del av skillnaden jämfört med internationella studier. Samtidigt kan det också antyda att kriminalitet spelar en mer framträdande roll i radikaliseringsprocesser i Sverige än vad som har observerats i andra länder.

Psykisk ohälsa: metodskillnader påverkar jämförelser

Svenska extremistmiljöer uppvisar en lägre andel allvarliga psykiatriska diagnoser än vad som framkommer i internationella studier. En möjlig förklaring är att de svenska uppgifterna bygger på sjukvårdsregister, vilket ger en mer tillförlitlig och systematisk grund än självrapporter eller medieuppgifter som ofta används i andra sammanhang. Detta kan innebära att internationella studier tenderar att överskatta förekomsten av psykiatriska problem. När det gäller substansmissbruk framstår det som mest utbrett bland högerextrema och minst bland våldsbejakande islamister, men även här kan variationer i datakällor och definitioner spela in. Resultaten pekar dock på att det finns skillnader mellan miljöerna som kan vara relevanta att beakta i både forskning och förebyggande arbete.

Utländsk bakgrund: stora skillnader mellan grupper

Andelen med utländsk bakgrund varierar kraftigt mellan miljöerna. Bland högerextrema är knappt 3 procent födda utomlands, jämfört med över 70 procent bland våldsbejakande islamister, en nivå som motsvarar andra europeiska länder. Vänsterextrema i Sverige har en högre andel med utländsk bakgrund än i många andra länder som ingår i jämförelsen.

Utbildning och försörjning: tydliga skillnader mellan grupperna

Utbildningsnivån varierar mellan olika extremistmiljöer. Bland vänsterextrema har närmare 20 procent påbörjat högre studier, vilket kan spegla en starkare koppling till akademiska miljöer eller till föräldrar med högre utbildning. Högerextrema uppvisar däremot generellt lägre utbildningsnivå; ungefär en tredjedel saknar gymnasieutbildning och andelen med högskolestudier är låg. Våldsbejakande islamister befinner sig någonstans mellan de två miljöerna men har ofta en relativt låg utbildningsnivå. När det gäller ställning på arbetsmarknaden framstår arbetslösheten som lägst bland islamister, samtidigt som beroendet av socialbidrag är högst i denna grupp. Det kan antyda på etableringssvårigheter på arbetsmarknaden snarare än en frånvaro av sysselsättning i sig.

Familjebakgrund: mönster synliga genom registerdata

Svenska register möjliggör unika analyser av familjerelationer och släktskap. Bland högerextrema framträder en högre andel med halvsyskon, vilket kan indikera mer varierande familjeförhållanden. Inom den våldsbejakande islamistiska miljön har 16,6 procent ett syskon som också är registrerat som extremist och nästan 8 procent har en förälder i samma kategori. Detta mönster kan tolkas som en möjlig överföring av engagemang mellan generationer. Denna typ av familjerelaterade data är ovanliga i internationell forskning och illustrerar därför det särskilda värdet av registerbaserade analyser i en svensk kontext.

Metodbegränsningar: styrkor och dataavgränsningar

Studien bygger på registerdata, vilket ger en ovanlig kombination av bredd och tillförlitlighet men samtidigt rymmer vissa begränsningar. Vad som räknas som extremism påverkas av myndigheternas definitioner och prioriteringar. Dessutom försvåras internationella jämförelser av skillnader i hur brott, psykisk ohälsa och utbildning registreras i olika länder. Samtidigt saknas information om mer kvalitativa aspekter såsom ideologisk utveckling och individuella drivkrafter bakom radikaliserings. Dessa dimensioner kan därför inte fångas i en registerbaserad ansats men är centrala för att förstå processerna i sin helhet.

Slutsatser och förslag

Resultaten understryker att våldsbejakande extremism i Sverige inte är ett homogent fenomen och att traditionella bakgrundsvariabler endast ger en begränsad förståelse för radikaliseringsprocesser. Detta belyser behovet av ett forskningsprogram som mer systematiskt analyserar samspelet mellan individuella, relationella och kontextuella faktorer i radikaliseringsprocesser. Registerbaserade studier har en särskild styrka genom att de kan erbjuda både omfattning och precision, men behöver kompletteras med kvalitativa data för att fånga ideologiska dimensioner och subjektiva drivkrafter.

Ur ett metodologiskt perspektiv innebär resultaten att strukturerade riskbedömningsverktyg bör vidareutvecklas i dialog med ny empirisk forskning. Svenska registerdata kan här bidra med validering och justering av riskindikatorer, särskilt vad gäller sambandet mellan kriminalitet och radikaliseringsprocesser, intergenerationella mönster samt variationer mellan olika extremistmiljöer. På så sätt kan riskbedömningar göras mer evidensbaserade, kontextspecifika och tillförlitliga, vilket stärker både forskningen och det förebyggande arbetet.

Samordna insatser mot kriminalitet och radikaliseringsprocesser

Majoriteten av svenska extremister har en brottshistorik, vilket understryker behovet av stärkt samordning mellan kriminalvård, socialtjänst och polis. En sådan samordning kan bidra till att tidig radikaliseringsprocesser i kriminella miljöer upptäcks och att nexus mellan gäng och extremism motverkas.

Förslag: Utforma eller vidareutveckla samordnade insatser för unga i kriminellt belastade miljöer där det finns risk för radikaliseringsprocesser.

Inför psykiatrisk bedömning och stöd i riskmiljöer

Trots låg andel diagnostiserade svåra psykiska sjukdomar, förekommer substansmissbruk och annan ohälsa i hög grad.

Förslag: Systematiskt inkludera riskbedömning i skolor, ungdomsprogram och kriminalvård för individer i riskzonen. Säkerställ tidig upptäckt av ohälsa och substansmissbruk, och koppla insatserna till etablerade behandlings- och stödprogram.

Uppmärksamma familjerelationer och generationsöverföring i preventiva insatser

Islamistiska extremister i Sverige har ofta extremistiska släktingar; detta pekar på intergenerationell påverkan. Högerextrema har oftare halvsyskon vilket kan tyda på mer splittrade hem.

Förslag: Utgå från familjebaserade metoder inom socialt arbete i ärenden där kopplingar till våldsbejakande extremism förekommer. Prioritera långsiktigt stöd till barn vars föräldrar varit aktiva i extremistmiljöer, med fokus på att motverka intergenerationella riskmönster. Integrera dessa insatser i befintliga strukturer för barnskydd, familjestöd och skolbaserat förebyggande arbete, snarare än att skapa parallella system.

Utforma nationellt anpassade förebyggande strategier

Skillnader mellan Sverige och internationella fall (t.ex., högre brottslighet men lägre psykiatriska ohälsa) visar att strategier inte bör kopieras rakt av från andra länder, utan måste utgå från den svenska kontexten.

Förslag: Utforma insatser mot våldsbejakande extremism utifrån svenska förhållanden, särskilt inom CVE-arbete och avhopparverksamhet.

Referens

Rostami, A., Mondani, H., Beckley, A., Sarnecki, J., & Edling, C. (2025). Perspectives on Violent Extremism: Insights from Swedish Population Registers in a Global Comparison. *Terrorism and Political Violence*, 1–19.

<https://doi.org/10.1080/09546553.2025.2499168>

För mer information

- € 4C – Forskarkonsortium för studier om kriminella samarbeten i Sverige
<https://www.iffs.se/forskning/forskningsprojekt/4c-forskarkonsortium-for-studier-om-kriminella-samarbeten-i-sverige/>
- € Amir Rostami, Projektledare Institutet för framtidsstudier. Email:
amir.rostami@iffs.se